

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук,
доцента Жукової Оксани Володимирівна
на дисертацію Ковінько Анни Володимирівни
«Підготовка майбутніх учителів до розвитку творчого
потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії»,
подану до спеціалізованої вченої ради Д 64.053.04 Харківського
національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора
філософії) зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження

Актуальність дослідження проблеми «Підготовка майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії» не викликає сумнівів і визначається об'єктивними змінами, які відбуваються в освіті у зв'язку з інтеграцією України в європейський освітній простір, суттєво впливають на стратегію організації освітнього процесу у педагогічних ЗВО. За таких умов у навчанні майбутніх учителів основою мають бути компетентнісний та особистісно зорієнтований підходи, поєднання яких дає змогу індивідуалізувати освітній процес, спираючись на внутрішню мотивацію студентів. Тож перед вищою школою гостро постала проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи, адже саме від них залежить становлення і розвиток особистості молодшого школяра. Завдання педагогів – максимально обмежити негативні впливи навколишнього середовища, зберегти духовно-ціннісні орієнтації, сформувати та розвивати творчий потенціал молодших школярів. Сприйняття вчителем початкової школи особистості учня як найвищої цінності націлює на переосмислення традиційних форм і методів навчально-виховного впливу, пошук нових ефективних технологій організації особистісно орієнтованої взаємодії.

Проблема підготовки майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії недостатньо розроблена

в педагогічній теорії. Сучасний стан розуміння теоретичних основ цієї проблеми демонструє дисертантка.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих в дисертації

Відповідно до мети дисертаційної роботи авторкою розв'язано актуальну наукову проблему, що полягає в обґрунтуванні та розробленні технології підготовки майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії.

Ознайомлення з дисертацією, авторефератом та публікаціями А. В. Ковінько дає підстави стверджувати, що сформульовані автором наукові положення, висновки та пропозиції є в достатній мірі обґрунтованими, базуються на комплексному застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема таких як системний підхід для розкриття цілісності об'єкта й предмета дослідження.

Джерельною базою дослідження стали теоретичні та методичні розробки вітчизняних і зарубіжних учених, результати монографічних досліджень, наукові публікації, аналітичні матеріали, матеріали науково-практичних конференцій, в яких брала участь авторка. У процесі роботи над дисертацією автором опрацьовано вітчизняні та закордонні публікації з педагогіки і психології за такими напрямками досліджень, як підготовка майбутніх учителів до професійної діяльності, розвиток творчого потенціалу особистості, засоби навчання та технологія підготовки майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Дисертація і автореферат викладені логічно, послідовно, структурно грамотно, коректно, оформлені ретельно. Висновки за розділами та загальні висновки аргументовані, ґрунтуються на результатах проведеного дослідження, відображають зміст викладеного матеріалу.

Одержані результати дисертаційної роботи мають наукову новизну, яка полягає в наступному. В дисертації вперше теоретично обґрунтовано технологію підготовки майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії та етапи її реалізації (професійно-мотиваційний, змістово-діяльнісний, рефлексійно-корегувальний); педагогічні умови ефективного функціонування технології (формування у майбутніх учителів мотивації до застосування арт-терапії у майбутній професійній діяльності; цілеспрямоване наповнення змісту підготовки майбутніх учителів початкової школи творчим компонентом із метою їхнього професійного розвитку засобами арт-терапії; організація навчально-методичного супроводу підготовки майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії); виокремлено психолого-педагогічні особливості розвитку творчого потенціалу молодших школярів.

У роботі уточнено суть понять «творчий потенціал молодших школярів», «арт-терапія», «підготовка майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів», компоненти готовності майбутніх учителів (мотиваційно-ціннісний, змістовий, процесуальний, особистісно-рефлексійний); критерії (мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-творчий, рефлексійно-результативний), показники (інтерес до арт-терапії; позитивне ставлення до арт-терапії; наявність мотивації до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії; розуміння можливостей використання засобів арт-терапії для розвитку творчого потенціалу молодших школярів; системність, повнота і ґрунтовність знань; наявність комплексу професійно-педагогічних і спеціальних умінь; здатність використовувати засоби арт-терапії у роботі з молодшими школярами; наявність творчого мислення; здатність адекватно оцінювати власну діяльність; контроль, самоконтроль, оцінка та самооцінка процесу й результатів здійсненої діяльності з метою подальшої їх переоцінки) й рівні

сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії.

Подальшого розвитку набули положення щодо оновлення прийомів, форм та методів арт-терапії у процесі підготовки майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів.

Аналіз змісту дисертаційної роботи

Дисертаційна праця А. В. Ковінько чітко структурована: складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі розглядається науковий апарат дослідження, що є методологічно обґрунтованим; продумана актуальність дослідження обраної проблеми. Об'єктом свого дослідження авторка обирає професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи. Формулювання мети та гіпотези відповідають змісту дослідження. Добре сформульовані завдання дослідження, обсяг яких цілком відповідає вимогам до кандидатської дисертації.

Відповідно до першого завдання, у дисертації авторка, проаналізувавши стан досліджуваної проблеми в філософській, психологічній, педагогічній літературі, з'ясувала суть поняття «розвиток творчого потенціалу молодших школярів» та визначила психолого-педагогічні особливості розвитку творчого потенціалу молодших школярів.

Дослідження володіє незаперечною науковою новизною, оскільки авторка вперше виявила й теоретично обґрунтувала, що для розвитку творчого потенціалу молодших школярів слід використовувати на заняттях у початковій школі засоби арт-терапії. У дисертації визначено суть поняття «арт-терапія» як інноваційну освітню технологію розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами музичного, художнього, хореографічного та народного мистецтва, а саме малюнком, музикою, казкою, танцем, грою тощо. До засобів арт-терапії віднесено: пісочну терапію, казкотерапію, музикотерапію, танцювально-рухову терапію, кінотерапію,

фототерапію, що мають свої особливості, характеризуються внутрішньою спорідненістю, прагнуть до взаємодоповнення, спрямовані на розвиток творчого потенціалу молодшого школяра.

У дисертації достатньо повно визначено й обґрунтовано, на основі другого завдання дисертаційної праці, суть підготовки майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії та доведено, що результатом підготовки майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії є відповідна готовність, яку в дисертації визначено як стійку інтегративну особистісно-професійну здатність майбутнього вчителя, що характеризується наявністю мотивації та потреб до розвитку творчого потенціалу молодших школярів, набутими знаннями, уміннями та навичками, передбачає його творчий саморозвиток, самореалізацію та рефлексію. У структурі готовності майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії виокремлено взаємопов'язані компоненти – мотиваційно-ціннісний, змістовий, процесуальний, особистісно-рефлексійний.

Детально проведений методологічний аналіз надав змогу авторці розкрити третє завдання дослідження та розробити технологію підготовки майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії та реалізувати її на таких етапах: *професійно-мотиваційний*, який передбачає формування стійкої професійної спрямованості майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії, інтересу до арт-терапії, позитивного ставлення до арт-терапії, мотивації до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії, дієву установку на здобуття професійних знань і вмінь; *змістово-діяльнісний*, який спрямований на опановування студентами необхідними знаннями, формування системи умінь і набуття майбутніми учителями досвіду розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії, розвиток творчого мислення та

здатності використовувати засоби арт-терапії у роботі з молодшими школярами, зміцнення системи цінностей і переконань; *особистісно-рефлексійний*, орієнтований на поглиблення, узагальнення й систематизацію, творче застосування знань та вдосконалення умінь, набутих на попередніх етапах, подальший розвиток творчого мислення й формування стійкої рефлексійної позиції майбутніх учителів щодо розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії.

Відповідно до четвертого завдання дослідження, авторка уточнила критерії (мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-творчий, рефлексійно-результативний), показники (інтерес до арт-терапії; позитивне ставлення до арт-терапії; наявність мотивації до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії; розуміння можливостей використання засобів арт-терапії для розвитку творчого потенціалу молодших школярів; системність, повнота і ґрунтовність знань; наявність комплексу професійно-педагогічних і спеціальних умінь; здатність використовувати засоби арт-терапії у роботі з молодшими школярами; наявність творчого мислення; здатність адекватно оцінювати власну діяльність; контроль, самоконтроль, оцінка та самооцінка процесу й результатів здійсненої діяльності з метою подальшої їх переоцінки) й рівні сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії.

Експериментально доведено ефективність розробленої технології, оскільки в результаті педагогічного експерименту відбулися кількісні зміни показників, які показали значущі якісні перетворення у свідомості й поведінці майбутніх учителів, що засвідчило суттєву позитивну динаміку їхньої готовності до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії.

У висновках дисертації (с. 205-208) узагальнено основні здобутки дисертантки, що логічно завершують дослідження, яке характеризується як науковою значущістю, так і практичною корисністю. Усе це дає змогу

констатувати, що мету дослідження досягнуто, поставлені завдання виконано.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Дисертаційне дослідження проведено на належному науково-теоретичному рівні, однак окремі його положення є дискусійними та потребують уточнень. У цьому контексті доцільно зробити такі зауваження та пропозиції до дисертації.

1. Певні частини тексту переобтяжені інформацією загального характеру, замість якої корисно було б представити конкретну інформацію і висновки автора відповідно до предмета дослідження (наприклад, у підрозділі 2.1 багато загальної інформації про мотиви, їх види, типи, мотивацію, мотиваційно-ціннісний компонент готовності майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії, яку слід було конкретизувати у визначеному аспекті).

2. У другому розділі авторкою запропонована структура готовності майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії. На наш погляд, варто б було ширше розкрити змістовий компонент готовності, який сприятиме формуванню повноти та ґрунтовності знань, а згодом наявності комплексу професійно-педагогічних, спеціальних умінь та здатності використовувати засоби арт-терапії у роботі з молодшими школярами.

3. У підрозділі 3.2 дисертації, де висвітлюється реалізація технології підготовки майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії на професійно-мотиваційному, змістово-діяльнісному, особистісно-рефлексійному етапах, зустрічається матеріал описово-методичного характеру. Натомість, ми рекомендували б авторці посилити аналітичну подачу матеріалів дослідження.

4. Робота значно виграла б, якби у структурі готовності майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії було виокремлено творчий компонент.

5. Бажано було б видати методичні рекомендації з проблеми підготовки майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії.

Однак висловлені зауваження та пропозиції не знижують загальної позитивної оцінки наукового дослідження, його наукової та практичної цінності.

Загальний висновок

Дисертація є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, має наукову і практичну цінність. Практична цінність дисертаційної роботи полягає у тому, що результати наукових досліджень і здобутки автора можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти для оновлення змісту лекційних і практичних занять; в організації педагогічної практики; у процесі написання курсових і магістерських робіт; у розробці навчальних програм; у створенні навчальних посібників; у системі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації учителів, бути джерелом для подальших наукових розвідок із проблем. Наукові положення, навчально-методичні матеріали впроваджено в освітній процес, що підтверджено відповідними довідками. Робота достатньо апробована на наукових конференціях різних рівнів.

Основні результати дисертації висвітлено у 15 публікаціях, із яких 12 одноосібні. Положення та висновки дисертаційної праці, зміст наукових публікацій не викликають заперечень. Дисертація багата на творчі знахідки, які характеризуються достатнім рівнем наукової новизни, переконливою аргументацією висновків, їх практичною цінністю. Аналіз викладеного в дисертації матеріалу свідчить про актуальність обраної теми, високий теоретичний рівень і практичну цінність наукового доробку.

Отже, на підставі здійсненої експертизи дисертаційної праці, автореферату та ознайомлення з опублікованими працями дисертантки можна зробити висновок про те, що дисертація Ковінько Анни Володимирівни «Підготовка майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів засобами арт-терапії» є завершеною науковою працею, що має теоретичну й практичну значущість, відповідає вимогам пп. 9, 11, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» (затверджено Постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету міністрів України № 656 від 19.08.2015 р.), а її авторка заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,

в. о. завідувача кафедри педагогіки

Харківського національного

університету імені В. Н. Каразіна

О. А. Жукова

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу
кадрів

